

El confeti de l'imperi

L'estat francès controla encara un seguit de territoris que es reparteixen per tots els oceans del planeta. És el confeti que queda d'un imperi colonial que, entre el 1919 i el 1939, cobria prop de 13 milions de km², que representaven un 8,6% del conjunt de terres del planeta. Avui, el total s'ha reduït a uns 670.000 km², dels quals 130.000 corresponen a territoris allunyats de la metròpoli. Amb tota aquesta terra dispersa, França encara no ha resolt les incoherències del seu discurs colonial. L'any 2005 França aprovava una llei que deia que "els programes escolars reconeixen amb especial interès els aspectes positius de la presència francesa a l'ultramar, i especialment a l'Àfrica del nord", i demanava que s'atorgués un reconeixement als sacrificis que s'havien imposat als seus habitants dins l'exèrcit francès.

Aquesta llei seguia una llarga tradició dels legisladors d'introduir-se dins el debat dels historiadors per imposar un discurs oficial que, malgrat les bones intencions, és sovint contraproductiu. La llei, que reconeixia els aspectes positius de la colonització i en feia obligatori l'ensenyament, fou aprovada per la dreta amb l'oposició de l'esquerra. Segons un sonatge del novembre del 2005, la norma tenia un ampli suport popular: el 64% dels enquestats hi era favorable i només el 29% s'hi oposava. Tan sols entre els qui declaraven tenir més de dos anys d'estudis universitaris guanyaven els contraris (50% contra 45% de favorables).

Les reaccions foren virulentes i els debats entre historiadors i polítics encara continua prou viu. Aleshores el poeta i polític martiniquès Aimé Césaire es negava a rebre un ministre de l'Interior, partidari de la llei, que es deia Nicolas Sarkozy, i l'obligava a anul·lar el viatge oficial a Martinica. Per Gilles D'Elia, periodista i director de cinema, la qüestió és "saber qui són els guanyadors de la descolonització: els pobles colonitzats que s'han alliberat de l'estaca de l'opressor, o bé els antics colonitzadors que s'han desfet d'una part d'ombra de la seva història".

Gairebé una cinquena part de la superfície de l'estat francès correspon als anomenats 'territoris d'ultramar'. Es tracta de zones repartides arreu del món, molt allunyades de la capital, París, la majoria molt pobres i on els moviments regionalistes i independentistes tenen una certa presència.

Moviments independentistes.

Mentrestant, als territoris d'ultramar francesos s'hi han format uns corrents o bé regionalistes o bé independentistes que, sovint, pesen ben poc. Allà on el moviment és més fort, a la Polinèsia, conduït per Oscar Temaru, les aliances amb els nacionalistes francesos l'han portat a perdre les darreres eleccions enfront d'un autonomista. L'esquerra es presenta sovint sota l'etiqueta de *partit radical d'esquerra* o alguna variant, i aconsegueix de conservar un pes polític dins l'escenari metropolità ja que el Partit Socialista s'estima més desentendre's d'aquesta herència colonial.

Finalment, com recordaven els estudis del Laboratori d'Estudis Polítics i d'Anàlisi Cartogràfiques, tots aquests territoris pateixen els mateixos mals. Pobres en comparació a la seva metròpoli, són també molt més rics que els seus veïns, cosa que origina uns desequilibris regionals importants. A l'illa de la Reunió prop d'un 25% de la població viu amb el subsidi mínim segons la llei francesa, ja que la desocupació hi és d'un 30%. El cost, per a l'estat francès —o per a la UE, que així s'assegura un 12% d'espai econòmic exclusiu suplementari dins unes mars riques per a la pesca—, és més aviat

Una mar de petits territoris

Martinica, una illa de 1.128 km², situada a 450 km de les costes veneçolanes, té uns 400.000 habitants. És un departament francès com ho poden ser el Cantal o París. Poblada en gran part per descendents d'esclaus: es calcula que prop d'un 75% ho és, tot i les dificultats que hi ha per a donar xifres exactes, car, a França, l'estadística en claus ètniques o nacionals és limitada per llei. A Martinica, s'hi ha d'afegir l'illa Guadeloupe, un petit arxipèlag, també situat a les aigües del Carib oriental, que té una superfície com la meitat de l'illa de Mallorca i és poblada per 150.000 habitants.

La Guiana, l'última possessió continental francesa, és una banda de terra d'uns 85.000 km², situada entre el Brasil i Surinam. Habitada per 230.000 persones acull el Centre Espacial europeu, prop de Kourou, i

un 95% del seu territori és cobert de bosc. Finalment, l'illa de la Reunió, amb 2.500 km², a l'oceà Índic, prop de Madagascar, reuneix poc menys de 800.000 habitants i completa la llista dels departaments d'ultramar (DOM en les sigles franceses). Aquests DOM, com també ho són per a Espanya o Portugal les illes Canàries, Madeira o les Açores, formen part de la Unió Europea (UE) i en són considerades com les regions ultraperifèriques.

Queden fora de la UE un seguit de territoris insulars sota l'apel·lació de Col·lectivitats d'Ultramar (COM, en francès) que, tot i ser igualment francesos, ja no són europeus. La Polinèsia francesa, un conjunt de cinc arxipèlags que amb prou feines si sumen 4.000 km² de terres, però amb un espai marítim en què es troba el famós

limitat. Evita, per una altra banda, el naixement d'uns estats independents que, "insulars i massa poc poblats per a garantir un mercat intern real, o bé acabarien caient en una pobresa real o bé s'haurien de convertir en paradisos fiscals com les Bermudes o Mònaco".

Aquest és el greu problema: herentant unes fronteres de l'època colonial, aquests territoris s'han girat cap als mercats europeus i han abandonat el seu entorn regional. L'Observatori del Desenvolupament de la Reunió n'és un exemple: analitza les dades socio-econòmiques del departament, però deixa a les mans de la capital, París, la reflexió sobre el model de creixement i desenvolupament. La Guiana viu exclusivament del turisme i dels enginyers europeus desplaçats al centre espacial de Kourou i Guadeloupe veu com, lentament, part del territori que formava el seu arxipèlag es converteix en noves entitats autònomes com Saint-Martin o Saint-Barthélemy que, en lloc de dependre de Guadeloupe, depenen d'un govern que és a 8.000 km. I el fet de canviar d'estatus també les fa sortir de la Unió Europea.

Juli Martí Casals
París

atol de Moruroa, on França practicà 45 proves nuclears aèries i 146 de subterrànies fins l'any 1996; Saint-Pierre i Miquelon, 242 km² a la costa occidental del Canadà; Mayotte, una petita illa -374 km²- de les Comores, amb unes 200.000 persones que, quan aquestes es declararen independents l'any 1978, van preferir mantenir-se dins l'estat francès; i, finalment, Wallis i Futuna, 15.000 persones sobre tres illes del Pacífic que sumen uns 275 km². També hi ha, amb un estatut particular, el cas de Nova Caledònia: 19.100 km² dividits entre una illa principal i uns centenars d'illes molt més petites. El conjunt està pendent de l'organització d'un referèndum d'autodeterminació, que s'ha de celebrar d'aquí a sis o deu anys, i que es podrà repetir fins a tres vegades. Ha de servir o bé per a reformar el seu estatut o bé per a obrir el pas a la independència.

El president francès, Nicolas Sarkozy, presidint el funeral d'estat al poeta i polític de Martinica Aimé Césaire, el 21 d'abril passat.